

VİZYON 2023 ÖNGÖRÜ PANELLERİ

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA / “TARİHİ KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI”

Prof.Dr.Yıldız Sey

1. Bugünkü Durumun Türkiye ve Dünya Açısından Değerlendirmesi

Bilindiği gibi Türkiye, bölgelere göre farklı nitelikler sergileyen tarihi kentsel ve kırsal bütünlükler açısından çok zengin bir ülkedir. Paleolitik ve neolitik çağlardan klasik döneme dek uzanan arkeolojik sitler ve bunlara eklenerek 19. y.y. sonuna dek Anadolu’ nun geçirdiği süreçlerin fiziksel kanıtı olan kentsel ve kırsal yerleşmeler büyük bir yoğunluk oluşturmaktadır.

Konuyla ilgili olarak Türkiye’ nin taraf olduğu uluslararası girişimler

Koruma konusundaki sürece bakıldığında Türkiye ’de uzun süre sadece camiler, medreseler, hanlar, hamamlar,türebeler vb. gibi anıtsal yapıların korunması konusunda kararlar geliştirildiği ve bunların da çevrelerinden soyutlanmış bir biçimde ele alındığı gözlenmektedir. Batı ülkelerinde ise, bir anıtın tek başına yarattığı etkiyle, içinde olduğu ortamla birlikte değerlendirildiğinde yarattığı etkinin farklılığı konusundaki görüşün, uluslar arası tüzüklerde yer alarak resmiyet kazanması 1931 tarihidir (1). Türkiye’de, anıtların yakın çevreleriyle bir bütün olarak korunması gerekliliği, ancak 1960’lı yıllardan itibaren gündeme gelmiştir.

1964 yılında “2. Uluslar arası Anıt korunmasıyla İlgili Mimarlar ve Teknisyenler Kongresi”nde kabul edilen ve koruma konularının uluslararası düzeydeki anayasası niteliğini taşıyan Venedik Tüzüğü, özellikle 1.maddesiyle “korunması gerekli anıt” kavramını, anıt ve çevresinden çok daha geniş bir boyuta taşımıştır. Türkçe dahil Arapça ‘dan Ukrayna diline dek 28 farklı dile çevrilen ve dolayısıyla Avrupa ülkeleri başta olmak üzere genel kabul gören bu tüzük: "Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanın geçmesiyle kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de içine alır" demektedir. Böylece bu yeni görüşle kavram, korunması gerekli özellikler taşıyan kentsel yerleşmelerin bir bölümünü ya da gereğinde bütünü de içerebildiği gibi, yöresel mimari açısından değişmemiş ya da az değişmiş bir kırsal yerleşmeyi de kapsar hale gelmiştir.

Bu tüzüğün ardından 1965 yılında kurulan “Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi “(ICOMOS) da, koruma konusunda alınan kararların takipçisi olan en önemli uluslar arası örgüttür. Kuruluşunda 15 üyenin yer aldığı ICOMOS , bugün içinde Türkiye’ nin de bulunduğu (1974’den bu yana) 107 üyeye koruma çalışmalarında ortak bir dil ve düzey oluşturulmasını sağlamakta ve koruma ilke ve uygulamalarının her yıl çeşitli toplantılarda tartışıldığı, uluslararası görüş alış - verişlerinin yapıldığı bir ortam hazırlamaktadır. Kuruluşun çok önem verdiği tarihi çevre korumayla ilgili konularda düzenlediği konferansların ve sonuç bildirgelerinin sayısı oldukça fazladır. Bunlar arasında “tarihi çevrelerin korunması, restorasyonu ve yeniden canlandırılması” başlıklı 1967 tarihinde İspanya’da düzenlenen toplantıyla, 1976’da Nairobi’de yapılan “Tarihi Çevrelerin

Korunması ve Günlük Yaşamdaki Rollerini" başlıklı ikinci önemli toplantı, konuyla ilgili temel tartışmalar içerirler. Ayrıca 1975 Amsterdam bildirgesinin ilk iki maddesinde "a)Avrupa mimari mirası, tarihi ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları içerir ve b)mimari koruma, kent ülke planlamasında çok daha belirleyici bir rol oynamalı ve bu planlamanın bütünlüğü bir parçası olmalıdır" denilmektedir.

ICOMOS'un uluslararası girişimlerinin yanında Unesco da, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü olarak konuyla ilgili önemli çabalarda bulunmaktadır. Unesco'nun Nisan 1998'de Stockholm'de düzenlediği konferansın ardından üye devletler tarafından onanan "Gelişme için Kültür Politikaları Etkinlik Planı"nın 6. maddesinde "Kültürel yaratıcılık, insanlığın ilerlemesinin kaynağıdır..."; 14.maddede de"...kültür politikalarında kültür yaşamını şekillendiren tüm unsurlar dikkate alınmalıdır" denilmekte ve "yaratıcılıkla bütünleştirilen kültür mirasının korunması ve yaygınlaştırılması..." konusu vurgulanmaktadır(2).

Planın etkinlik hedefleri arasında 3.sırada "kültür mirasını korumak ve bu mirası daha da geliştirmek, özendirme amacıyla politika ve uygulamaların güçlendirilmesi" başlığı yer almaktadır. Ayrıca Habitat 2 konferanslarında da "Unesco'nun kültür mirasının çevredeki rolünü vurgulayacak mekanizmalar geliştirmesinin" gerekliliği üzerinde önemle durulmuştur. Bütün bu uluslararası tüzük ve bildirgelerde Türkiye'nin de imzası bulunmakta ve dolayısıyla da Türkiye, diğer batı ülkeleri gibi alınan kararlarda taraf olmaktadır.

Türkiye'de Tarihi Çevre Korumanın Bugünkü Durumu

Konuya ulusal düzeyde bakıldığında, başarılı koruma çalışmaları gerçekleştiren ülkelerin koruma yasalarıyla içerik açısından fazla farklı olmayan 1983 tarihli "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası, başından beri tartışılan bazı maddelerine rağmen, iyi işletildiğinde ya da yorumlandığında, yeterince kapsamlıdır. Ayrıca gereğinde, Y. Kurulu'nun ilke kararlarıyla da desteklenmektedir. Bu yasayla aynı tarihte korumanın örgütsel yapısı da, daha önce Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun tek merkezli sistem olarak yarattığı aksaklıkların ışığı altında yeniden düzenlenmiş ve Anadolu'ya yayılan koruma kurulları oluşturulmuştur. Dolayısıyla ilk bakışta, yasal ve örgütsel açıdan sorun çözülmüş gibi görünmektedir.

Ancak gerek İstanbul'da, gerekse de yoğun tarihsel birikim içeren Anadolu yerleşmelerindeki koruma uygulamalarında oldukça karamsar bir durum sergilenmektedir. Başta "devlet" korumadan yana değildir. Kültür Bakanlığı'nın bütçesi, genel bütçenin %1 i iken, giderek daha da düşmüş ve %0.2'ye varmıştır. Bu durumda, böylesine yoğun kültürel potansiyele sahip bir ülkede "koruma" konusunda yapıcı adımlar atılabilmesi zordur. Oysa söz konusu olan potansiyel, 4000'in üstünde kentsel ve 3000'in üstünde arkeolojik sittir. Avrupa ülkelerinde ise, gerek genel bütçeden bu alana ayrılan payın yüksekliği, gerekse de eski eser sahiplerine taşınmazlarının korunması için sağlanan ekonomik olanaklar (vergi muafiyetleri, kira indirimi ve dengelemeleri, uzun vadeli/düşük faizli

kredi ve/veya karşılıksız yardım uygulamaları vb.), yerel yöneticiler ve kullanıcıların konuya duyarlılıkları ve bilinç düzeyiyle bütünleştiğinde çok farklı sonuçlar elde edilmektedir.

2. Önümüzdeki Yirmi Yıl İçindeki Değişiklikleri Belirleyecek Temel Eğilimler ve İtici Güçler

Anadolu kentleri 1960'lı yılların başından itibaren giderek artan bir hızla değişime uğramaya başlamıştır. Bu durum aradan geçen 40 yıla rağmen devam etmekte ve korunması gerekli tarihi bütünlükleri önemli ölçüde ortadan kaldırmaktadır. Değişim doğaldır; ancak bu değişimin denetimsizliği ve yok ettiği değerlerin başta devlet tarafından göz ardı edilmesi ve bunun önemi konusunda bilinç ve eğitim eksikliği sürdürüldükçe, önümüzdeki 20 yılı içinde de tarihi çevrelerin korunmaya değerliliklerinden geriye fazla bir şey kalmayacaktır. Bu nedenle de, herşeyden önce bu değişimi korumayı gözardı etmeden yönlendirilecek ve geçmişin özgün kanıtlarını bir daha geriye dönüşü olamayacak bir biçimde değiştirip, ortadan kaldıracak yaklaşımları engelleyecek bir devlet politikasına gereksinim vardır. Bu devlet politikası, konuyla ilgili olarak yerleşmelerin esas sahibi yerel yöneticileri ve sakinlerini eğitici ve ekonomik açıdan destekleyici yaklaşımlar getirmelidir.

Söz konusu dönem içinde ortaya çıkacağı öngörülen değişimin başlıca itici güçleri şu şekilde sıralanabilir: Kentsel nüfusun artış hızı, Kontrolsüz kentsel büyüme, Kentsel mekanların işlevsel dönüşümü, Kentsel rantın değişimi ve paylaşım biçimi, Kentsel planlama sorunları, Gelir dağılımını, Hava Kirliliği, Turizm etkinlikleri, Sanayileşme, yatırım politikaları ve teknolojik gelişme, Eğitim düzeyi, Doğal afet riski

Bu faktörlerin bazıları koruma açısından olumlu etkiler yaparken, bazıları da olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Nüfus artışı, kentlerin kontrolsüz ve plansız büyümesi kentsel mekanların işlev değişmelerine neden olurken kentsel rantlarda artış ortaya çıkmakta ve çeşitli çıkar ilişkileri tarihi mirasın korunmasını zorlaştırmaktadır. Bunların yanısıra hava kirliliğinin denetimsiz sanayi işletmeleri ve artan trafikle birlikte hayati riskler yarattığı da bilinmektedir. Türkiye'nin büyük bir kesiminin doğal afetler açısından risk alanı olması ve gerekli önlemlerin alınamaması sürdürülebilirlik açısından umut verici bir gelecek vadetmemektedir. Ülke ekonomisi açısından önemli bir sektör olarak görülen turizmde bilinçsiz ve kısa vadeli çözümler tarihi miras için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Açıklanan bu olumsuz gelişmelere karşılık, eğitim düzeyinin giderek yükselmesi, halkın çevre ile ilgili duyarlılığının artışı, planlama çalışmaları önümüzdeki yirmi yılda sürdürülebilir bir tarihi miras yaklaşımında ciddi gelişmeler elde edilebileceğini düşündürmektedir.

3. Güçlü ve Zayıf Yanlar , Tehdit ve Fırsatların Değerlendirilmesi

Türkiye'de 1970'li yılların başlarından itibaren Ankara (ODTÜ), İstanbul (İTÜ, YTÜ)'daki Mimarlık Fakültelerinde "Restorasyon Dalı" Yüksek Lisans Programları açılmış ve giderek yaygınlaşmıştır. Bu durumun sonucu olarak da günümüzde koruma konusunda yetişmiş uzman sayısı önemli ölçüde artmıştır.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası'nın gereği olarak, Anadolu' da "kentsel sit" niteliği taşıyan alanlarda ilgili koruma kurulları aracılığıyla koruma amaçlı imar planları yaptırılmış ve yürürlüğe girmiştir. Ancak bu ayrıntılı çalışmalara rağmen, elde edilen sonuçlar genelde yetersiz kalmaktadır. Bu işe bir türlü para ayıramayan devlet, yörenin yöneticileri ve halkı, yani esas sahiplerini "tarihi değerlerinin ne denli önemli ve özel olduğu" konusunda bilinçlendirme çabasında da bulunmamaktadır. Bu konuda herhangi bir denetim mekanizması yoktur. Tarihi yapının yarine getirilen çoğu kaçak niteliksiz örnekler, ya da "restorasyon" adı altında yapılan "yeni -eskiler", korumayı ve korumanın ardındaki geçmişi geleceğe aktarma ilkesini yok etmektedir. Böylece son 40 yılda, geçen yüzyılın Osmanlı yerleşme özelliklerini anıtsal ve sivil mimarlık örnekleriyle bir bütün olarak yansıtan düzenler giderek yerlerini niteliksiz yenilerin yapıldığı bir düzenle bırakmakta ve sonunda da bu geleneksel bütünlükler, hemen her yerde rastlanan ve herhangi bir özgünlük, ya da kimlik taşımayan sıradan görünümlere dönüşmektedir. Bu durumda, ne yazık ki İstanbul da olabildiğince nasibini almaktadır.

Günümüz Türkiye'si' nde "koruma" bir anlamda gelişmenin karşıtı olarak görülmekte ve her yerleşmeden 1-2 sokak ya da birkaç yapı adasının örnek olarak, diğer bir deyişle "müze parçası" biçiminde korunması yeterli bulunmaktadır. Yürürlükteki koruma yasasının 7. maddesinde belirtildiği biçimde "örnek durumda yeteri kadar eserin" in korunmasının, sorunu çözdüğü düşünülmektedir. Böyle bir tanımla da, 30 -40 yıl öncesine dek sanayi öncesi Anadolu kentlerinin özelliklerini koruyan yerleşmeler "yeteri kadar" a ulaşmış, neredeyse onu da ortadan kaldırıra dek değişmiş, standartlaşmaktadırlar.

Kuşkusuz tarihi ortamı geleneksel biçimiyle olduğu gibi tutmak koruma değildir. Sürekli gelişen ve değişen bir dünyada, başarılı koruma çalışmalarında hiçbir zaman hedeflenen bu olmamıştır. Bugün tarihi çevre koruma, özel örnekler dışında, dış görünüşün gelenekselliğini korumaktadır. Bu da, çevrenin kimliğini yaratan tüm dış özellikleri anıtı, evi ,sokağı, yeşili vb. nitelikleriyle ayakta tutmak iç düzenlemelerde ise yapıyı kullanılmaya hazır bir potansiyel olarak modern gereksinimlere uygun bir biçimde değerlendirmektir. Böylece, bir yandan ekonomik açıdan mevcut yapı stokundan yararlanırken, diğer yandan da geçmişin taşınmaz değerlerini geleceğe aktarmak mümkün olmaktadır.

Anadolu fiziksel yapı açısından, farklı bölgelerde farklı doğal ve sosyal ortamlar içinde gelişen temelde ortak, ayrıntıda yöreye özgü farklılıklar sergileyen bölgelerden oluşmaktadır. Böylesine bölgesel farklılıklar, tarihi çevreler açısından da büyük bir çeşitlilik sunmaktadır. Ancak genelde egemen olan yapım sistemi ahşap karkastır. Dolayısıyla da, özellikle ahşaba bağlı olarak korumada malzeme ve işçiliğin pahalı olmasından yakınılmaktadır. Kamunun mal sahibine, yapısının onarımı için herhangi bir katkıda bulunmadığı Türkiye ortamında da, bu durum Anadolu kentlerinin nitelik kaybında önemli rol oynamaktadır. Ekonomik düzeyleri Türkiye'deki çoğu mal sahibin den daha yüksek olan Batı ülkelerinin tarihi dokularında oturan kullanıcılar, yapılarının onarımı için

devletten aldıkları önemli parasal ve teknik katkılarla desteklenmektedirler. Hatta bu yardımların bir kısmı uzun vadeli, düşük faizli kredilerle geri dönerken, küçük bir kısmı da karşılıksız olarak verilmektedir. Oluşturulan bu koşullar, eski eser sahibinin devletin de yanında ve destekleyicisi olduğunu hissettiği bir konuya daha coşkuyla sarılması ve inanması sonucunu getirmektedir. Ancak Türkiye’de ne yazık ki daha az sorunlu olan kagir yapılar da, korunması zor ahşaplar kadar kolay yok olmaktadır. Her zaman için yerleşmenin en merkezi noktasında, diğer bir deyişle ekonomik baskılara en açık olan bölgedeki tarihi merkez, toprak rantının kıskacına düşmektedir. Koruma planlarının getirdiği kısıtlayıcı koşullar (gabari, doluluk-boşluk oranlarında sınırlamalar, çatı biçimlenişi vb.) yeterli ölçüde dikkatle uygulanmamakta, kurallara uyulsa bile mimari tasarımın yetersizliğiyle, ya da kaçak kat ve eklerle tarihi yapı, özgününden çok farklı bir görünüm almaktadır. Bu örneklerin çoğalmasıyla da, korunması gerekli bütünlük giderek ortadan kalkmaktadır.

Bilindiği gibi turizm de, hemen her zaman korumayla birlikte düşünülen bir faktördür. Tarihi değerleri korunan bir yerleşme “turist” çekmekte, dolayısıyla da rant getirmektedir. Turist, kendi ülkesinde hemen her yerde gördüğü modern kent düzenlerini (geniş yollar, betonarme apartmanlar gibi) değil, gittiği ülkenin kimliğini sergileyen tarihi yerlerini merak etmektedir. Bir yabancı için özgün olan Safranbolu’nun, Amasya’nın, Mardin’in tarihi dokusudur. Günümüzde, ICOMOS toplantılarında da sık sık ele alındığı gibi “kültürel turizm ve koruma” birbirini desteklemektedir. Ancak turizm, yöreye ziyaretçi çekerek korumaya katkıda bulunurken, “korumanın tek yolu” olarak bakıldığında, zararlı olabilmektedir. O nedenle de, koruma konusunda turizm amaç değil, araç olmak zorundadır. Aksi halde yalnız turistlerin istekleri ön plana çıkmakta ve herşey “turizm” adına düzenlenerek, bir anlamda yok edilmektedir. Artık o yörede hedeflenen esas kullanıcının değil, belli bir dönemde yani “ sezonluk” olarak gelen yabancıların isteklerinin karşılanması olmaktadır. Yaz boyunca çok kalabalık olan yöreler (Antalya, Kaş, Kalkan gibi), yılın diğer zamanlarında terkedilmiş bir görünüm almaktadır. Korumada amaçlanan, böyle sınırlı zamanlarda neredeyse salt yabancılar için yaşayan bir çevre değil, aslında kendi kullanıcılarını hedefleyen ve her zaman (gece-gündüz ve her mevsim) yaşayan canlı bir merkez yaratmaktadır.. Ön planda tutulması gereken, yörenin esas sakinleridir. Çünkü ancak onlar, o yöreyi oluşturan sivil mimarlık örneklerinde sürekli olarak yaşarlar ve tarihi dokuyu sürekli olarak kullanırlar. Hele bazı tarihi yerleşmelerde, onca sosyal değişime rağmen hala orada yaşayan yörenin gerçek sakinleri (Muğla’da olduğu gibi), o fiziksel çevrelerin ayrılmaz bir parçasıdır. Onları yerlerinden ederek, evlerini sırf turistik amaçlarla değerlendirmek, ilk etapta onarım için yapılan masrafları karşılayarak, bu tarihi oluşumdan rant elde etmenin tek yolu gibi görünmektedir. Ancak turistlerin beğeni ve beklentisinin, yapıların tarihi belge değerinden ön planda tutulduğu “dekornitelikli koruma” çalışmaları, “özgünlüğü” diğer bir deyişle “tarihi” korumayı hedefleyen temel ilkeyi ortadan kaldırmaktadır. Çoğunlukla yıkılıp yeniden yapıldığı ve ayrıca da, özgün değerlerinden saptırılarak farklı bir görünüm yarattığı için, sözkonusu yapılar artık “korunacak tarihi değer”

olmaktan çıkmaktadır. İŖin ilginç yanı, bu yeni-eskiler yasal açıdan “tescilli yapı” grubundaki yerlerini korumayı sürdürmektedirler.

Yabancı lkeler de doğal olarak “koruma ve turizmi” birlikte ele almakta, anvak korumanın esas hedefi olan “tarihten kalanı en azından özgün görünümüyle geleceğe aktarma’yı ön planda tutmaktadırlar (York/İngiltere, Bruges/Belçika, Manosgue/Fransa ya da Delf/Hollanda gibi) Hele İtalyan kentlerinde, Roma’dan başlayarak en kk yerleşmeye dek (Cortuna, San Gimignano, Lucca gibi) hedef tartişmasız bir biçimde “tarihi olanı tarihi değeriyle korumaktır”. Söz konusu yörelerin sakinleri bu özgün ortamların içinde yaşamakta, bunları sürekli kullanmakta ve “zel” olduğuna inandıkları bu bütünlükleri değiştirecek müdahalelere karşı çıkmaktadırlar. Yukarıda da vurgulandığı gibi, aynı tür davranışları tüm Avrupa lkelerinin tarihi kentlerinde gözlemek mümkündür, hatta bu anlayış giderek yakınıımızdaki Ege Adaları’na (Midilli ve Sakız’da olduğu gibi) dek uzanmaktadır.

4. Bu Alanda 2023 Yılında Nasıl Bir Türkiye Grlmek

İstendiğinin Kurgulanması

“Tarihi evre koruma” tarihin somut kanıtları olan fiziksel çevreleri anıtları, sivil mimarlık örneklerini, yolları, yeşil dokusu, topoğrafyası vb.tüm özellikleriyle korumak olduğuna göre, bu bütünleri korumak ulusal kimliği korumak anlamına gelmektedir. Söz konusu fiziksel yapı aynı zamanda kültürel tabakalaşmanın en önemli kanıtları olup, ağdaş yapı kültürüne de referans veren ögelerdir. Bu örneklerin korunması, söz konusu kentlerde modern mimarlık uygulamalarının yapılmasını engellememekte ve böylece tarihi süreklilik fiziksel ortamda da 21.yy.a dek uzanabilmektedir.

Avrupa lkeleri gerçekleştirdikleri başarılı koruma uygulamalarıyla, tarihi kentsel ve kırsal yerleşmelerini canlı odak noktaları olarak kullanırken, geleneksel Anadolu kentleri, her yerde rastlanan yeni ve ayrıca çoğu da niteliksiz (sonuçları son depremlerde acı bir biçimde grldğu gibi) yapılarla hızla kimlik değiştirmektedir. Giderek Safranbolu, Muğla gibi hemen akla gelen bir-iki örnek dışında, fiziksel doku açısından Kayseri’yi Kastamonu’dan, Kula’yı Nizip’ten, ya da Tekirdağ’ı Niğde’den ayırdedebilmek zor olacaktır. Bu kimlik değişimi önümüzdeki 20 yıl boyunca sürdükçe de, bir süre sonra Osmanlı yerleşmelerinin kentsel özelliklerini görmek ve incelemek için, geleneksel dokularını tarihlerinin önemli bir döneminin kanıtları olarak koruyan Arnavutluk (Berat, Ergeri...), Bulgaristan (Filibe, Melnik, Koprivşititza...) gibi komşu Balkan ülkelerine gitmek gerekecektir. 2023 yılına dek, bütün bu olumsuz durumların giderildiği ve kalan bütünlüklerin Batı’daki örnekler gibi korunup değerlendirildiği bir Türkiye’ye ulaşmak gerekmektedir.

Ülkelerin toplumsal,ekonomik ve teknolojik sistemlerinin bir sentezi olan tarihi yapı ve kent dokularının sürekliliğinin büyüyen kentlerin ağdaş mimarisiyle bir bütünlük içinde ele alınması, bu amaçla toplumun eğitilmesi ve gerekli maddi kaynakların sağlanması, tarihi yapıların ve yerleşmelerin restorasyonunu gerçekleştirecek teknolojik gücün yetiştirilmesi, sit alanlarıyla, tarihi

yapıların belgelenmesi ve depolanmasında enformasyon teknolojilerinden yararlanılması ve böylece binlerce yıla ilişkin kültürel birikimin gelecek kuşaklara eksiksiz olarak aktarılması sürdürülebilir bir tarihi miras için temel vizyondur. Bu vizyonun gerçekleşmesi ekonomik kalkınma ile kültürel değerlerin korunmasının birbirleriyle çatışan kavramlar olmadığına, kalkınma amaçlı yatırım projelerinin hazırlanmasında sosyal ve kültürel değerlerden taviz verilmesini gerektirmeyecek alternatif çözümlerin bulunabileceğinin ilke olarak toplumun tüm kesimlerince benimsenmesine bağlıdır.

Not: Bu rapor İTÜ Mimarlık Fakültesi öğretim üyeleri Prof.Dr.Nur Akın, Prof.Dr.Mete Tapan ve Prof. Dr. Yıldız Sey tarafından hazırlanmıştır.

NOTLAR

- (1) Carta del Restauro, Roma 1931, madde: 6.
- (2) (2) H.Topuz, Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları, İstanbul 1998, s.73-86.